

Mäntsälän pappilan historiaa

Mäntsälän seurakunnan viranhaltijoista niin kirkkoherrat, kappalaiset kuin lukkaritkin ovat vuosisatojen varrella päässeet nauttimaan virkataloedusta. Kirkkoherran virkatalo Björkbacka eli Koivumäki sijaitsee edelleen kirkonkylällä lähellä kirkkoa, Nordenskiöldintienellä. Vuonna 1901 valmistunut pappila seisoo samalla paikalla kuin yli 100 vuotta sitten, mutta sen pihapiiri ja puisto ovat pienentyneet, eikä kotipeltoja enää ole. Aiemmin pappilan pellot ulottuivat nykyiseltä urheilukentältä Koskenrantaan saakka. Myös tilan talousrakennukset ja tilanvuokraajan asunto sijaitsivat päärakennuksen ja joen välissä.¹

Kuvassa vasemmalla on Mäntsälän pappila ja oikealla pappilan vuokralaisen rakennuksia vuoden 1924 vappuna. Muutos nykyiseen on huomattava. Peltojen tilalle on noussut muun muassa seurakuntakeskus, seurakuntakoti Wanha, urheilukenttä ja Monitoimitalo. Valokuvaaja Otto Kilpeläinen, Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

Nykyistä pappilaa alettiin rakentaa kirkkoherra Karl Edvard Aspelundin (1816–1902) aikana, joka oli toiminut Mäntsälän kirkkoherrana vuodesta 1865 alkaen. Aspelund oli myös ensimmäinen Mäntsälän kirkkoherroista, joka pääsi perheineen asuttamaan uutuuttaan kiiltelevää virkataloa. Iäkäs rovasti ei tosin ehtinyt nauttia uuden rakennuksen suomista mukavuuksista kauaakaan, sillä hän kuoli vanhuuteen jo seuraavana keväänä.²

Mäntsälässä ei ollut helppoa saada uusia rakennushankkeita läpi, koska ylimääräiset kulut laskeutuivat raskaina seurakuntalaisten harteille. Ei ole siis ihme, että pitäjäläiset pitelivät kukka-

¹ Manninen 1993, 385.

² Lehtipuu 2009, 136.

ronnyöreistään tiukasti kiinni ja vastustivat ja viivyttelivät viimeiseen asti heille kaavailtuja lisäkustannuksia. Uuden kirkon rakentamista onnistuttiin jarruttamaan vuosikymmeniä, ja menestyksestä viivytystaistelua käytiin oikeudessa asti.³ Suurten rakennushankkeiden, virkatalojen remonttien ja seurakunnan työntekijöiden palkankorotusten ohella seurakuntalaisten taloudellisuus näkyi pienemmissäkin yksityiskohdissa. Kirkkoherran tulovirtaan kuului esimerkiksi saada isännän kuoltua hautauspalkkana lehmä talosta, jos karjaan kuului viisi tai useampia lehmiä. Niinpä mäntsäläläinen perikunta valikoi huolellisesti lauman heikkokuntoisimman lehmän annettavaksi, ja jos omista lehmistä kaikki näyttivät turhan tuottoisilta ja hyväkuntoisilta, käytiin naapurista lainaamassa sairaalloisempi lehmä ja toimitettiin se sitten kirkkoherralle.⁴

Rahallista panostusta vaativia uudistuksia oli vaikea saada läpi myös henkilökemiallisista syistä. Kirkkoherra Aspelundin ja mäntsäläläisten yhteiselo oli käynnistynyt yskähdellen, ja rovasti oli pahaksi onnekseen kerännyt ensimmäisten Mäntsälän vuosiansa aikana maineen kiivaana vaivojensa valittelijana, jolla oli aina jokin asia huonosti. Monesti vaikutti siltä, että seurakuntalaiset olivat jo etukäteen päättäneet vastata hänen pyyntöihinsä 'ei käy' ennen kuin Aspelund oli kunnolla ehtinyt pyyntöään esittää tai perusteluitaan antaa. Hänen palkka-asioita puitiinkin puolin ja toisin yli kymmenen vuotta, eivätkä seurakuntalaisille käyneet Aspelundin ehdotukset hautauslehmäpalkkiosta luopumisesta ja korvaamisesta rahalla, saati kirkkoherralle maksettavien tuotteiden, kuten kynttilöiden ja juustojen, vaihtaminen rahaksi.⁵

Uuden pappilan rakentaminen ei olisi siis ollut tällaisessa ilmapiirissä mikään itsestäänselvyys, ellei kauaskantoisesti olisi tehty erästä viisasta päätöstä. Aikaisemmin virkatalojen rakennus- ja kunnossapitovelvollisuudet oli hoidettu seurakuntalaisten päivätöillä ja erillismaksuilla, mutta 1800-luvun loppupuolella kustannukset otettiin erillisistä virkatalorahastoista, mikä vähensi mäntsäläläisten ja viranhaltijoiden välisiä erimielisyyksiä. Varat saatiin tilojen laajoista metsistä, sillä Suomen nouseva metsäteollisuus osti mielellään kymmenien tuhansien markkojen edestä tukkipuita. Aivan kivuttomasti siirtyminen virkatalorahastoon ei kuitenkaan käynyt, vaan ensin piti käydä mäntsäläläisten kanssa oikeutta kirkkoherrantalon metsien kaskeamisesta. Lopputuloksena tuomiokapitulilta ja senaatilta tuli kuitenkin lupa virkatalon tukkien myymiseen ja varojen käyttämiseen rakennustarkoituksia varten.⁶

Vuonna 1893 Mäntsälän seurakuntaan valittiin komitea, jonka tehtäväksi annettiin ehdotuksen laatiminen pappiloiden uudesta rakennusjärjestelmästä. Toimikunnan ehdotuksen mukaisesti vuonna 1895 perustettiin erityinen virkatalolautakunta, jonka valvonnassa vuonna 1897 päätettiin rakentaa kirkkoherran virkataloon uusi päärakennus. Rakennuspaikaksi valikoitui edelleen sama tuttu Koivumäki, mutta tällä kertaa päärakennus sijoitettiin puiston länsipäähän, jossa se yhä siis sijaitsee. Uudisrakennuksen rahoittamiseksi kirkkoherran virkatalon metsästä myytiin 8 421 puuta 71 500 markalla.

³ Manninen 1993, 325–336.

⁴ Manninen 1993, 380.

⁵ Manninen 1993, 364–365, 380–382.

⁶ Manninen 1993, 385.

Kuvassa on Mäntsälän vanha pappila vuonna 1896. Keskellä istuu kirkkoherra Karl Edvard Aspelund, oikealla istuu ruustinna Sofia (o.s. Sjögren) ja taustalla seisoo rovastin tytär Irene. Aspelundit asuivat monta vuosikymmentä vanhassa pappilassa ennen kuin muuttivat lyhyeksi jääneeksi ajaksi vuonna 1901 uuteen pappilaan. Museovirasto, historian kuva-arkisto.

Kivimiehille!

Urakkahuutokaupalla, joka pidetään Mäntsälän kunnanhuoneessa maanantaina t. k. 15 p. klo 2 j. pp., tarjotaan urakalla rakennettavaksi Mäntsälän kirkkoherran virkatalon uuden asunrakennuksen perustus ja kiwijalka. Kirjeellisiin kysymyksiin vastaa Oskari Laine; muuten lähemmin huutokaupassa. Wakuus työn tennollisuudesta waaditaan.

Rakennuslautakunta.

Uutta pappilaa alettiin rakentaa vuonna 1897. Saman vuoden marraskuussa Uusimaa-lehdessä rakennuslautakunta etsi jo pontevasti kivimiehiä:

”Urakkahuutokaupalla, joka pidetään Mäntsälän kunnanhuoneessa maanantaina t. k. 15 p. klo 2 j. pp., tarjotaan urakalla rakennettavaksi Mäntsälän kirkkoherran virkatalon uuden asunrakennuksen perustus ja kiwijalka. Kirjeellisiin kysymyksiin vastaa Oskari Laine; muuten lähemmin huutokaupassa. Wakuus työn tennollisuudesta waaditaan.”⁷

⁷ Uusimaa 2.11.1897. Oskari Laine kuului vuonna 1895 perustettiin virkatalolautakuntaan, jonka esimiehinä toimi ensin N. O. Nordenskiöld ja sitten Henrik Stjernvall. Jäsenenä Oskar Laineen lisäksi oli myös Hugo von Qvanten. Manninen 1993, 392.

Seuraavan kerran kuulumisia rakennustyömaan edistymisestä kuultiin Työmies-lehdessä 19.9.1899:

”Mäntsälän pappilaa on tänä kesänä uudestaan rakennettu. Työ on ollut urakalla rakennusmestari Hillbergillä Hausjärweltä. Urakkasumma nousi 17,000 mkaan. Sisustoitä suoritetaan parhaillaan.”⁸

Syksyllä 1901 virkatalolautakunta pystyi tyytyväisenä toteamaan vastaanottokatselmuksessaan, että rakennus oli hyvin ja kunnollisesti tehty. Insinööri A. Rosenbröijerin suunnittelemassa pappilassa oli kymmenen asuinhuonetta, arkisto, eteinen, keittiö, ruokakamari, tarpeelliset käytävät ja vaatekomerot. Permantoalaa oli 362 m², jonka lisäksi tulivat vielä kaksi kellaria ja vinttitilat.⁹

Sisäkuvassa näkyy Mäntsälän uusi pappila aivan 1900-luvun alussa. Ensimmäisenä on kirkkoherran työhuone, jonka takana vasemmalla on kanslia. Kansliassa työskentelee parhaillaan papinapulainen ja armovuodensaarnaaja Johan Tuomala. Kirjakaapin päällä on C. E. Sjöstrandin tekemä hiilipiirros kirkkoherra Aspelundista. Museovirasto, historian kuva-arkisto.

⁸ Työmies 19.9.1899.

⁹ Lehtipuu 2009, 136.

Kirkkoherra Aspelundin kuoltua vuonna 1902 pappilassa asuivat hetken aikaa apupapit Konstantin Virtanen ja Johan Tuomala, jonka jälkeen pappilaan muutti Mäntsälän uusi kirkkoherra Adolf Broms perheineen. Bromsien aikana myytiin ensin edesmenneen kirkkoherra Aspelundin ja pappilan irtaimistoa huutokaupalla, jonka jälkeen huutokaupattiin koko vanha pappila.¹⁰

Suuri irtaimiston huutokauppa Mäntsälässä.

Mäntsälän kirkkoherran virkatalossa myydään vapaaehtoisella huutokaupalla maanantaina huhtik. 25 p:nä 1904 klo 10:stä a.-p. alkaen sekä seuraavina päivinä:

Eläimiä: hevosia, sikoja, lampaista, vasikoita, kanoja.

Maanviljelys- ja ajokaluja: puima-, heitto- ja silpunleikkukoneita, 8 vaunua, kärriä, rekiä, siloja ja muita hyvässä kunnossa olevia työkaluja.

Viljaa: rukiita, kauria, ohria, apilan- ja timoteinsiemeniä sekä perunoita.

Taloukaluja: huonekaluja, keittoastioita, pito- ja makuuvaatteita, öljy- ja muita tauluja, telefoni ynnä sekalaista tavaraa.

Varmoille ostajille myönnetään 4 kuukauden maksuaika.

Eläimet myydään 1 päivänä.

K. V. Silfvenius.

Uusi Suometar -lehdessä 19.4.1904 kerrottiin, että Mäntsälän kirkkoherran virkatalossa myydään vapaaehtoisella huutokaupalla eläimiä, maanviljelys- ja ajokaluja, viljaa ja elintarvikkeita sekä huonekaluja, liinavaatteita ja astioita.¹¹ Huutokaupan yhtenä tarkoituksena oli varmasti tehdä tilaa uuden kirkkoherra Bromsin perheen tavaroille. Ilmoittajana oli Mäntsälän seurakunnan pitkäaikainen lukkarikari Karl Wilhelm Silfvenius, joka toimi lukkarina 50 vuotta ja Mäntsälän kunnan kunnallisasiamiehenä 40 vuotta.¹²

Asuinrakennus myytävänä.

Huutokaupalla, joka pidetään Mäntsälän Kirkkoherran virkatalolla tulevan joulukuun 1 päivänä klo 12, myydään mainitun virkatalon vanha asuinrakennus, jossa on sali, 4 kamaria, 2 eteistä ja suuri veranta. Rakennus on pois vietävä talven ajalla, mutta mitään asumisoikeutta ei paikalla olo-ajaksi myönnetä. Hinta saapi jäädä lyhyemmäksi ajaksi maksamatta hyväksyttävää takausta ja korkoa vastaan. Tarjoukset alistetaan seuraavana sunnuntaina pidettävän kirkonkokouksen ratkais aviksi. Mäntsälässä marraskuun 14 p. 1905.

Virkatalolautakunta.

Seuraava ponnistus olikin sitten myydä koko vanha pappila ja siirtää se muualle Koivumäeltä. Uusimaa-lehdessä 17.11.1905 ilmoitettiin huutokaupasta ja annettiin ankarat ohjeet potentiaalisille ostajille:

”Huutokaupalla, joka pidetään Mäntsälän Kirkkoherran virkatalolla tulevan joulukuun 1 päivänä klo 12, myydään mainitun virkatalon vanha asuinrakennus, jossa on sali, 4 kamaria, 2 eteistä ja suuri veranta. Rakennus on pois vietävä talven ajalla, mutta mitään asumisoikeutta ei paikalla olo-ajaksi myönnetä. Hinta saapi jäädä lyhyemmäksi ajaksi maksamatta hyväksyttävää takausta ja korkoa vastaan. Tarjoukset alistetaan seuraavana sunnuntaina pidettävän kirkonkokouksen ratkaistaviksi. Mäntsälässä marraskuun 14 p. 1905. Virkatalolautakunta.”¹³

¹⁰ Lehtipuu 2009, 136; Uusi Suometar 19.4.1904; Uusimaa 17.11.1905; Manninen 1993, 392, 566.

¹¹ Uusi Suometar 19.4.1904

¹² Manninen 1993, 374.

¹³ Uusimaa 17.11.1905.

Kuvassa on Mäntsälän vanha pappila rovasti Aspelundin aikaan noin vuonna 1900. Pihalla on tunnistamatonta väkeä pelaamassa kroketta. Valokuvaaja J. E. Karlsson, Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

Vanhan pappilan osti Mäntsälän työväenyhdistys, joka tuskin olisi korkeimmasta 2 000 markan suuruudesta huudostaan huolimatta saanut rakennusta itselleen, ellei Mäntsälän kartanon omistaja Leander Herlevi olisi ilmoittautunut yhdistyksen takaajaksi ja järjestänyt työväenyhdistykselle lainaa seurakunnan virkatalorahastosta. Mäntsälän uudeksi työväentaloksi muutettu vanha pappila sijaitsi Helsinkiin johtavan tien varrella Kittelän torpan mailla, johon se valmistui lopulliseen kuntoonsa syksyllä 1908. Kokoonmistilojen puutteessa taloa oli käytetty jo puolivalmiinakin. Yhdistys jatkoi toimintaansa talossa vuoteen 1965 asti, jolloin rakennus purettiin ja paikalle rakennettuun kerrostaloon tuli Sovun kerhohuone työväenyhdistyksen käyttöön.¹⁴

Uuden pappilan toimivuus ja kestävyys pääsivät heti todelliseen koetukseen, kun kirkkoherra Bromsin suuri perhe muutti siihen vuoden 1904 keväällä. Vielä Karl Edvard Aspelundin aikana pappilassa oli eletty rauhaisaan ja verkkaiseen tahtiin, sillä jo reilusti yli 80-vuotiaan Aspelundin ja häntä 16 vuotta nuoremman vaimon avioliitosta oli syntynyt vain yksi lapsi, joka oli kuollut heti syntymänsä jälkeen, ja aiemmasta avioliitosta syntyneet kaksi poikaa olivat jo hyvän aikaa sitten muuttaneet muualle ja menneet naimisiin. Aspelundin naimaton tytärkin lähenteli neljääkymmentä. Adolf ja Elli Bromsilla oli sen sijaan 10 lasta, joista ainoastaan perheen vanhin

¹⁴ Manninen 1993, 392, 566.

poika Oskar ei muuttanut enää perheensä mukana pappilaan, koska hän opiskeli tilastotiedettä Helsingin yliopistossa. Vanhin tyttäristä, Aino, meni puolestaan naimisiin jo seuraavana vuonna Kurikan kunnanlääkäri Matti Takalan kanssa ja muutti avioliiton myötä pois pappilasta. Muut lapset 1-vuotiaasta Evasta aina 18-vuotiaaseen Ilonaan sen sijaan asettuivat uudelle kotipaikkakunnalleen ja ottivat pappilan kodikseen. Voit lukea lisää Bromseista [täältä](#).

Kuvassa on Mäntsälän uusi pappila ja väkeä sen kuistilla. Kuvaajana on Vihtori Paloniemi, ja kuvaushetki sijoittuu vuosien 1900–1910 välille, jolloin kirkkoherra Bromsin perhe asutti pappilaa. Kirkkoherra Adolf Broms voisi mahdollisesti olla kuvassa viides mies vasemmalta päin katsottuna ruustinna Elli Broms vierellään. Valkoisissa mekoissa voisivat mahdollisesti olla perheen seitsemän tytärtä Aino, Ilona, Aune, Elsa, Anna, Märta ja Eva. Vanhin tyttäristä, Aino Takala, saattaa sijaita kuvassa kunnanlääkärimiehensä Matti Takalan kanssa kahden nuorimman siskon välissä, joista pienin, Eva, voisi seisoa kuistin kaiteella. Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

Kirkkoherra Adolf Bromsin pappilassa asumina vuosina 1904–1916 rakennuksessa ei suoritettu suurempia rakennustöitä, joten pappilan oli täytynyt osoittautua toimivaksi ja hyvin rakennetuksi. Vasta Bromsien muutettua Orimattilaan ja seuraavaa kirkkoherraa Kustaa Halliota odotellessa asuintiloja alettiin remontoida keväällä 1916. Silloin pappilaan vaihdettiin uudet tapetit, maalattiin katot ja asennettiin korkkimatot, jotka olivat uusinta uutta Suomessa 1910-luvulla. Ulkorakennuksia oli korjattu jo edellisenä kesänä.¹⁵

¹⁵ Manninen 1993, 392; Lehtipuu 2009, 137.

Eronneen kirkkoherra Adolf Bromsin tilalle valittiin Tampereen kappalainen Kustaa Hallio (1869–1936), joka muutti Mäntsälän pappilaan keväällä 1916. Mukaan lähtivät Ellen-vaimo, kaksi kouluikäistä tytärtä Mirjam ja Rakel sekä 12-vuotias poika Aarne, joka ei ehtinyt asua pappilassa kuin pari kuukautta ennen kuin hän täysin yllättäen kuoli saatuaan verenmyrkytyksen. Ilmeisesti myrkytys oli saanut alkunsa jalkapallopelistä tulleesta kantapäähaavasta, jota poika ei ollut viitsinyt enempää näyttää. Jalan amputoiminenkaan ei auttanut, vaan Halliot saivat Mäntsälään muutolleen loputtoman surullisen alun.¹⁶

Kuvassa on Mäntsälän pappila Hallioiden aikaan 1920-luvulla. Valokuvaaja Otto Kilpeläinen, Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

Elämänmittaisesta surustaan huolimatta Hallioiden elo jatkui pappilassa arjen kiireineen ja vilkkaine kanssakäymisineen. Vieraita saapui pappilaan katkeamattomana virtana yhteiskunnan kermaa myöten. Pappilassa kestittiin niin piispoja, professoreita, säveltäjiä, runoilijoita kuin kirjailijoitakin sekä tietenkin myös tavallisempaa väkeä lähetyssaarnaajista ja matkapuhujista omiin sukulaisiin.¹⁷

”Eräänä päivänä en ehtinyt muuta tehdä kuin seuraa pitää aamusta iltaan”, Ellen-rouva kirjoitti Mirjam-tyttärelleen kesällä 1927. ”Ensin tuli kanttori erään vieraan kanssa. Sitten Väinö Holm, sitten Brobackan Manda sieniä tuomaan, sitten Liljan mummu ostamaan marjoja, sitten Kauno

¹⁶ Lehtipuu 2009, 130–131, 189–191.

¹⁷ Lehtipuu 2009, 149–151, 192.

Koski neuvottelemaan raittiustilaisuuksista, sitten opettajat koululta neuvottelemaan virsistä mitä he tänä vuonna laulattaisivat oppilailleen.”

Pappiloissa oli muutenkin aina runsaasti vierailijoita, mutta Mäntsälässä runsautta lisäsi vielä seurakuntatalon puuttuminen syksyyn 1935 asti sekä paikallisten majoituslaitosten vähäisyys. Kirkkoherran virkatalosta löytyi puolestaan 10 huonetta, joihin vieraat pystyttiin mukavasti majoittamaan.¹⁸

Kutsuttujen ja kutsumattomien päivä- ja iltavieraiden sekä pidempään viipyvien matkalaisten joukossa oma lukunsa oli vielä anoppi Josefina Sjöros, joka jo heti Hallioiden ensimmäisestä vuodesta lähtien muutti aina talviksi pappilaan ja vietti kesät kotipuolessaan Eurajoella. Vuoden 1921 mennessä Ellen oli kuitenkin saanut tarpeekseen tästä vieraasta ja laittoi miehensä Kustaan kirjoittamaan Eurajoen sukulaisille apua pyytäen:

”Nyt tiedustelin, voisitko Sinä kun siellä lähempänä olet, pitää Mummusta huolta. Ellen on niin vastahankainen ottamaan häntä nyt tänä vuonna tänne; ja minun on niin vaikea siinä asiassa mitään tehdä. Äiti tahtoo olla meillä liiaksi määrääväinen, ei huomaa että se on sentään toisen taloutta. Ja Ellen tahtoisikin nyt edes yhden talven olla omassa olossaan. Vanhuus kai sen tekee että Äiti ei huomaa tuollaisia asioita. Teillä hän kenties ei olisi yhtä määrääväinen - -”¹⁹

Uusi järjestely kesti kokonaisen kuukauden, jonka jälkeen Kustaa Hallio jo lupautui lähettämässään kirjeessä hakemaan äitinsä takaisin Mäntsälään heti joulukuussa. Tämän jälkeen Josefina Sjöros ei enää palannut kotiinsa Eurajoelle, vaan eli loppuelämänsä pappilassa vuoden 1928 maaliskuuhun asti. Määräilevyyden lisäksi anopin ja miniän suhdetta vaikutti hiertävän Josefinan säästäväisyys. Hienosti ja vastuullisesti Halliot kuitenkin huolehtivat vanhasta rouvasta loppuun saakka.²⁰

Vaikka Hallion perhe ei ollut suuri, muodostivat pappilan lisäasukkaat apuväkineen ja vierai-
neen ison ruokakunnan. Perheen lisäksi omissa huoneissaan asuivat Mäntsälän diakonissa Ida Kauppila, joka siirtyi seurakuntataloon vuonna 1935 sekä kanslisti Hilda Mäkelä, joka muutti eri paikkakunnalle vuonna 1938. Lisäksi tilapäiset apupapit majoittuivat pappilassa muutamien viikkojen tai kuukausien ajan. Palvelusväestä keittäjätär ja sisäkkö asuivat pappilan päära-
nuksessa, ja isossa talossa riitti heille paljon työtä lämmityksestä alkaen. Sähkövalo saatiin pappilaan vasta syksyllä 1927, vesijohto ja viemäri 1932.²¹

Perheen tyttäret Mirjam ja Rakel kasvoivat pappilan suojissa nuoriksi aikuisiksi ja ehtivät asua vielä 1920-luvullakin muutamia vuosia vanhempiensa kotona ennen naimisiin menoaan. Tyt-
taret osallistuivat tehokkaasti pappilan tehtäviin, ja kansliatöiden lisäksi he pitivät pyhäkoulua, järjestivät lähetyspäiviä ja nuorisouhlia, lauloivat kuoroissa ja emännöivät vieraita.²²

Mäntsälässä oli tapana myös kastaa lapset ja vihkiä avioparit juuri pappilassa. Vasta toisen maailmansodan jälkeen alettiin kaste- ja vihkitilaisuuksia toimittaa enemmän kirkossa ja

¹⁸ Lehtipuu 2009, 149–151.

¹⁹ Lehtipuu 2009, 188.

²⁰ Lehtipuu 2009, 188–189.

²¹ Lehtipuu 2009, 138, 158.

²² Lehtipuu 2009, 191.

kodeissa. Myös seurakuntakodin valmistuminen vuonna 1935 vähensi tilaisuuksien järjestämisestä pappilassa, ja hengellisiä tilaisuuksia, perhejuhlia, kokouksia ja ompeluseuroja vietettiin enenevissä määrin seurakuntatalossa.²³ Kustaa Halliota ei tosin näyttänyt häiritsevän yhtään, että pappilaa käytettiin seurakuntalaisten häihin ja muihin juhliin. Ellen-rouvan kirjeestä käy ilmi, että kirkkoherra oikein pyrki tähän: ”Kuinka monta vihkimätöntä paria hän saikaan laillistuttamaan avioliittoaan, ja rippikoulua käymättömiä käymään rippikoulunsa pappilassa. Hän ei karttanut minkäänlaisia vaivoja saadakseen asiat järjestykseen”.²⁴

Kuvassa näkyy Mäntsälän pappilan kuisti Hallioiden aikaan 1920-luvulla. Valokuvaaja Otto Kilpeläinen, Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

Hallioiden aikana pappilaan tehtiin ulkomaalaus vuonna 1923 ja isompi remontti 1932, jolloin pappilaan lisättiin tulenkestävä arkisto- ja kansliahuone. Asuinhuoneisiin laitettiin uudet tapetit ja korkkimatot. Myös kaakeliuuneja korjattiin. Pienempiä korjauksia tehtiin vuosittain, joten pappilasta haluttiin pitää hyvää huolta. Kirkkoherra Hallio iloitsi kovasti uudesta kansliastaan, ja piispantarkastuskertomuksessaan hän kirjoitti, että ”Nyt kun on saatu uusi, kaikin puolin tarkoitustaan vastaava kansliahuone, niin on suorastaan ilo työskennellä kansliassa”. Ellen oli puolestaan innoissaan, kun pääsi suunnittelemaan asuinhuoneita ja niiden kalustusta.²⁵

²³ Oksanen 1997, 524, 528.

²⁴ Oksanen 1997, 510–511.

²⁵ Lehtipuu 2009, 143–144.

Pappilan välittömään läheisyyteen kuului myös puutarha, joka oli perustettu heti uuden päärakennuksen valmistumisen yhteydessä 1900-luvun alussa. Parhaimpaan kukoistukseensa se kohosi juuri Hallioiden aikana. Puutarhasta löytyi pionien reunustamia käytäviä, penkkejä levähtämistä varten, kasvimaata sekä huvimaja, joka tarjosi kesäaikaan viilennystä ja varjoa. Maasta kasvoi omena-, pähkinä- ja päärynäpuita sekä marjapensaita, joista osan Kustaa Hallio oli itse valinnut ja seurasi kiinnostuneena niiden kasvua. Kirkkoherra harrasti pihallaan 1920-luvulla myös mehiläistarhausta.²⁶

Puutarhaan oli vedetty vesiposti ja sijoitettu perunakellari. Kesällä jääkaappina toimi jääkellari, joka oli talven aikana täytetty jäällä. Pappilan omenapuut olivat suuria ja hedelmät herkullisia. Puita oli useita kymmeniä ja monia eri lajikkeita. Huonoimmat lajikkeet tarjottiin sioille syötäväksi, mutta parhaita jaettiin seurakuntalaisille asti. Kustaa Hallio oli eräänkin kerran kirkossa saarnansa jälkeen kehottanut lapsiperheitä jäämään paikoilleen ja tuonut pyykkikorillisen pappilan omenia koteihin vietäväksi. ”Kyllä nuo omenat olivat hyviä, ehkä parhaita mitä elämäni aikana koskaan olen saanut, sillä - - ei omenoita silloin joka pihassa kasvanut”, muisteltiin myöhemmin Mäntsälän kotiseutukirjassa.²⁷

Kuvassa vuonna 1935 pionien keskellä pappilan puutarhassa ovat kirkkoherra Kustaa Hallio, Ellen-rouva, tytär Rakel, vävy Paavo Lehtinen sekä heidän lapsensa vasemmalta oikealle Tauno, Martti, Antti, Hannu ja Terttu. Valokuvaaja tuntematon, Mäntsälän museotoimen valokuvakokoelma.

²⁶ Lehtipuu 2009, 160–161.

²⁷ Lehtipuu 2009, 160–161.

Kustaa Hallion kuoltua 68-vuotiaana 22.5.1936, valittiin Mäntsälän seuraavaksi kirkkoherraksi Vilho Anselm Vuorela (1888–1954), joka hänkin päätti muuttaa pappilaan aloitettuaan työnsä Mäntsälässä. Ainoastaan Vuorelaa seurannut kirkkoherra Anshelm Mikkonen (1885–1978) ei muuttanut muiden kirkkoherrojen tapaan Koivumäelle, sillä hän toimi kirkkoherrana vain kaksi vuotta 1955–1957 ennen eläkkeelle siirtymistään. Tätä aiemmin Mikkonen oli toiminut Mäntsälässä pappina lähes 20 vuotta, ja hänelle oli jo kappalaisena toimiessaan rakennettu henkilökohtaisena etuna eläkeasunto, johon hän myös jäi asumaan eläkkeelle siirryttyään. Taustalla oli myös vuonna 1949 säädetty papiston eläkelaki, joka edellytti papin eroavan virastaan 70 vuotta täytettyään ja muuttavan samalla pois pappilasta.²⁸

Pappila jäi siis hetkeksi aikaa tyhjilleen vuonna 1955, jolloin rakennus päätettiin vuokrata Mäntsälän yhteiskoululle. Välillä harkittiin jopa kokonaan uuden pappilan rakentamista, mutta mielipiteet asiasta menivät pahasti ristiin kirkkovaltuustossa, ja lopulta pappila päätettiin korjata sisältä vuonna 1958 ja maalata ulkoa vuonna 1960. Näin ollen syyskuussa 1957 Mäntsälän kirkkoherraksi valittu Kalle Tanska (1904–1971) pääsi muuttamaan remontoituun virkataloon, eikä kaunista pappilaa lähdetty onneksi korvaamaan uudella rakennuksella. Kalle Tanskan aikana pappilaan asennettiin myös keskuslämmitys vuonna 1966. Jaakko Leinosen kirkkoherravuosina 1971–1999 pappilaan tehtiin vuonna 1988 peruskorjaus ulkoa, ja vuonna 1991 siirryttiin aluelämpöön.²⁹

Mäntsälän viimeiseksi pappilassa asuneeksi kirkkoherraksi jäi Mikko Seppälä, joka siirtyi eläkkeelle vuonna 2022. Seurakunnan nykyisen kirkkoherran, Tarja Meijerin, aikana pappilaa on remontoitu vuokrattavaksi juhlatilaksi, kirkkoherranvirastoksi sekä toimistokäyttöön. Mikko Seppälän pappilan vuosilta löytyy myös hauska yksityiskohta historiakirjoihin merkittäväksi: vasta hänen aikanaan pappila sai sulkea suojiinsa ensimmäisen vastasyntyneen ja paljasjalkaisen mäntsäläläisen vauvan. Näin pientä asukasta pappilassa ei ollut vielä koskaan aiemmin ollut, vaikka Seppälä oli jo seitsemäs Koivumäellä asunut Mäntsälän kirkkoherra, ja pappilassa oli asuttu muutamaa vuotta lukuun ottamatta yhtämittaisesti yli 100 vuotta.

Kuvassa Mäntsälän pappila vuonna 2010 Seppälöiden aikaan. Mikko Seppälän kotialbumi.

²⁸ Oksanen 1997, 511–513, 516.

²⁹ Oksanen 1997, 513–515.

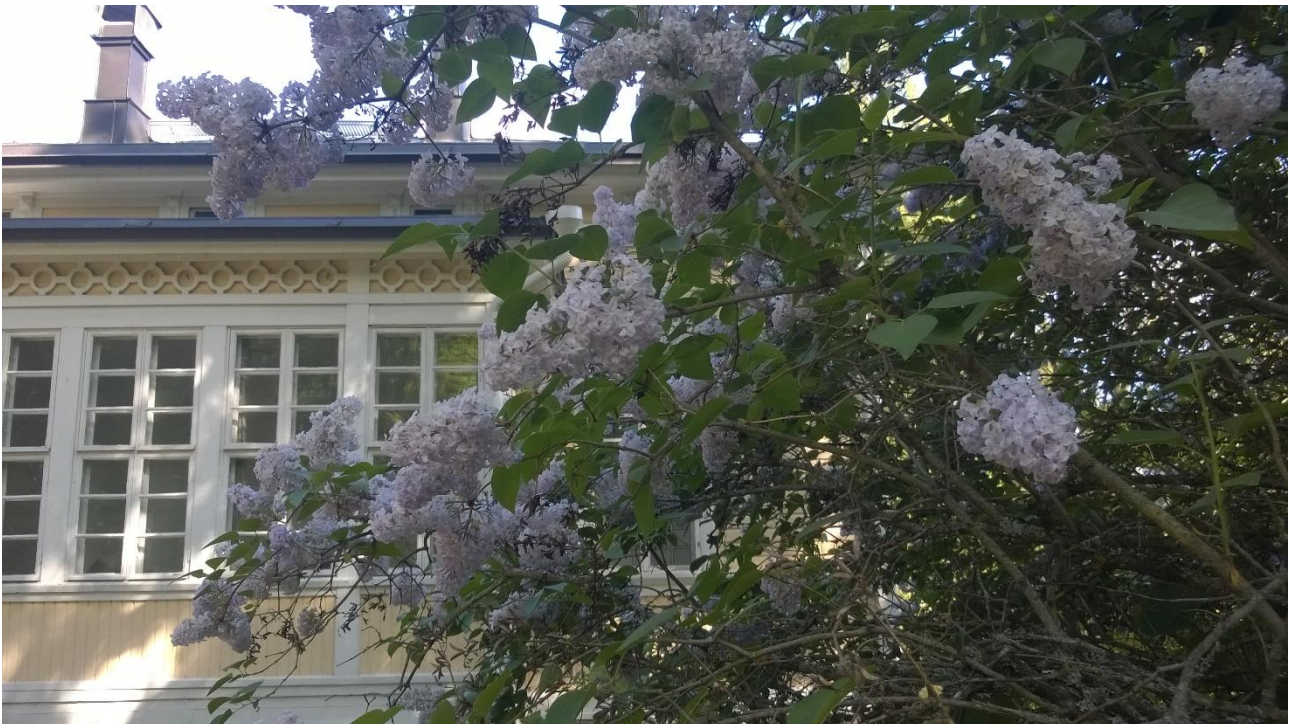
Mäntsälän pappila talvella vuonna 2012. Mikko Seppälän kotialbumi.

Pappilassa toteutettiin katto remontti vuonna 2015. Mikko Seppälän kotialbumi.

Myös Seppälöiden aikana pappilassa oli komeita pioni-istutuksia niin kuin kirkkoherra Kustaa Hallionkin aikana oli. Kuva vuodelta 2012. Mikko Seppälän kotialbumi.

Pappilan syreenipensas vuonna 2018. Mikko Seppälän kotialbumi.

Omenapuut kukassa pappilan pihalla vuonna 2020. Mikko Seppälän kotialbumi.

Tulppaaneja pappilan kuistin edessä vuonna 2012. Mikko Seppälän kotialbumi.

Ihmisasukkaiden lisäksi pappilassa on asunut useita eläinasukkaita. Kuvassa on Rane-belgianpaimenkoira, tervueren vuonna 2021. Rane muutti pienenä pentuna pappilaan maaliskuussa 2014. Mikko Seppälän kotialbumi.

Joulunviettoa pappilassa. Kuvassa oikealla ylhäällä olevat hieman himmeät enkelit sijaitsivat kanslian lasikuistin ikkunoissa. Minna Seppälä teki sinne joka jouluksi enkeli-ikkunan, joka aukesi aina 1. adventtina ja sammui loppiaisen jälkeen. Ikkunoissa oli myös tähti. Kuisti oli talvisin aika kylmä paikka, noin +5 astetta, josta johtuu ikkunoiden sumuisuus. Mikko Seppälän kotialbumi.

KIRJALLISUUTTA

Lehtipuu, Eero 2009: Kustaa Hallio. Omakustanne, Nurmijärvi.

Manninen, Kirsti 1993: ”Mäntsälän seurakunnan, hallinnon ja yhteiskuntaelämän historia autonomian ajalla vuosina 1809–1917”. Mäntsälän historia II. Mäntsälän kunta, Mäntsälä.

Oksanen, Eeva-Liisa 1997: ”Mäntsälän historia itsenäisyyden aikana”. Mäntsälän historia III. Mäntsälän kunta, Mäntsälä.